

nieuwe boeken, verslagen e.d.

Bird Habitats in Britain

Eén der meest moderne en ook noodzakelijke onderwerpen bij vogels is het biotoop-onderzoek. Alleen als wij de biotopen van onze vogelsoorten voldoende kennen (én hun voedsel) dan is het pas mogelijk om een goede en ook juiste vogelbescherming uit te voeren. Meer dan eens is gebleken dat wij nog totaal niet voldoende van bovengenoemde onderwerpen afweten om onze talloze bedreigde vogelsoorten voldoende te kunnen beschermen tegen een volledige ondergang (= verdwijnen). Niet alleen broedvogels eisen bepaalde biotopen, ook doortrekkende en overwinterende vogels stellen vaak zo hun specifieke eisen aan hun meest geliefde terreinen als foerageer-, rust- en/of slaappleaats. Schrijver heeft zich sterk in dit onderwerp verdiept en beschrijft dertien verschillende gebieden, die hij stuk voor stuk behandelt voor wat betreft broedvogels en niet-broedvogels, mogelijkheden voor bescherming en beheer van die gebieden en een samenvatting. De schrijver geeft duidelijk aan welke kant wij bij de biotoop-beschrijvingen op moeten gaan en draagt daarbij onnoemelijk veel informatie aan. Het schijnt dat sommige vogelsoorten minder kritisch zijn bij het uitzoeken van hun broed- of foerageergebied. Toch zouden wij ons daarin nog wel eens ernstig kunnen vergissen en zullen wij op den duur, als dat uit verdergaand onderzoek is gebleken, voor één algemeen biotoop eigenlijk niet maar een aantal soorten op één grote hoop op een lijstje mogen zetten. Vaak blijkt dat elke soort toch weer zo z'n specifieke eisen heeft. Vanuit deze beschreven 'hoofdbiotopen' ziet het er naar uit dat wij verder kunnen werken. Dit boek zouden wij ons eerste echte Europese biotopenboek kunnen noemen dat geraadpleegd moet worden als wij ons in dit onderwerp verder willen gaan verdiepen.

R.J. Fuller: *Bird Habitats in Britain*. 320 bladzijden, meer dan 50 biotoopfoto's, 53 pentekeningen van Donald Watson, meer dan 100 diagrammen en kaartjes, 55 tabellen (1983). Uitg. T. & A.D. Poyser, Calton. Prijs £ 13.00.

The Barn Owl

Deze klassieke monografie van de Kerkuil is het resultaat van haast veertig jaar veldwerk van de drie auteurs, gecompleteerd met andere gegevens van onderzoekers in Europa en Amerika. Het resultaat is een gedetailleerde en nauwkeurig uitgewerkte tekst over het leven van de Kerkuil in de meest gevarieerde biotopen in Engeland. Bovendien zijn in een hoofdstuk alle voorkomende sub-species behandeld die in andere delen van de wereld voorkomen.

De belangrijkste hoofdstukken behandelen algemene gedragingen, het broeden, het voedsel, verplaatsingen, het controleren van populaties en mogelijke beschermingsmaat-

staven. Bovendien wordt de verspreiding op de Britse eilanden uitgebreid behandeld. Ook wordt een hoofdstuk gewijd aan de Kerkuil in het volksgeloof. Interessant zijn de tabellen die weergeven wat de doodszaken zijn geweest van doodgevonden geringde Kerkuilen. Opvallend is dat zich daaronder ook veel verkeersslachtoffers bevinden. Tabellen over het vastgestelde voedsel (uit braakballen) en nestplaatsen zijn interessant, waarbij ook aandacht wordt besteed aan het gebruik van nestkasten. Uit de Nederlandse ringgegevens zijn ook diverse tabellen ontstaan, waaruit blijkt dat in Nederland in verhouding met andere landen veel Kerkuilen zijn geringd en teruggemeld.

De tekst is geïllustreerd door mooie pentekeningen van Ian Willis en een aantal prachtige foto's.

D.S. Bunn, A.B. Warburton & R.D.S. Wilson: *The Barn Owl*. 264 bladzijden, 31 zwart-wit foto's, 39 tabellen, 11 figuren, 3 aanhangsels (1983). Uitg. T. & A.D. Poyser, Calton. Prijs £ 12.60.

Beheerslandbouw verder versoepelen

De regelingen voor het afsluiten van beheersovereenkomsten moeten nog verder worden versoepeld. De nieuwe richtlijnen van eind 1982 gaan nog niet ver genoeg. Met name is meer invloed van de streek nodig bij de aanwijzing van beheersgebieden en het opstellen van beheersplannen. Verder is een investeringsregeling nodig voor 'aangepaste' landbouwbedrijven.

Dit stelt het Centrum Landbouw en Milieu te Utrecht in een discussiebrochure getiteld 'Beheersovereenkomsten: knelpunten en mogelijke oplossingen'. De brochure is geschreven op basis van gesprekken met boeren en natuurbeschermers en is bedoeld voor diegenen die te maken hebben met beheersgebieden en beheersplannen.

Beheersovereenkomsten werden in 1975 geïntroduceerd in de Relatienota. Sinds zo'n vijf jaar kunnen boeren vrijwillig contracten afsluiten met de overheid wanneer ze hun bedrijfsvoering mede afstemmen op natuur en landschap. Hoewel het de bedoeling van de Relatienota was om voor circa 100.000 ha overeenkomsten af te sluiten is daarvan nog slechts 3.000 ha gerealiseerd. Dit komt door verschillende knelpunten: beheersovereenkomsten kunnen alleen worden afgesloten in aangewezen gebieden, deze aanwijzing gebeurt van bovenaf en ook bij het opstellen van het beheersplan heeft de streek te weinig invloed. Mede daardoor zijn de bepalingen vaak te weinig inpasbaar en zijn de vergoedingen volgens boeren soms te laag. Een deel van deze knelpunten is opgeheven door de nieuwe richtlijnen van de toenmalige Stichting Beheer Landbouwgronden van eind vorig jaar. De toetredingsdrempel voor boe-

ren is verlaagd door de eis te laten vallen dat de boer zich vastlegt voor zes jaar en voor 100% van de aangewezen bedrijfsoppervlakte. Minder kan nu ook.

Volgens het Centrum zijn deze maatregelen onvoldoende. Plaatselijke boeren en natuurbeschermers hebben nog steeds te weinig invloed op gebiedsaanwijzing en het beheersplan. Beheerscontracten buiten de aangewezen gebieden blijven onmogelijk, ook al zijn daar boeren die iets extra voor de natuur willen doen. Bovendien ademt de beheerslandbouw nog teveel de geest van beperkingen en te weinig van nieuwe mogelijkheden. Dit schrikt vooral jonge en moderne boeren af.

Wil de beheerslandbouw bij veel boeren aanslaan dan zal volgens het centrum de streek veel meer zeggenschap moeten krijgen. Ook buiten beheersgebieden moeten op strikt vrijwillige basis overeenkomsten mogelijk worden. Verder is een investeringsregeling nodig voor boeren die hun bedrijf mede willen (blijven) richten op natuur- en landschapsbeheer. Zo'n regeling zou bijvoorbeeld kunnen gelden voor gescheiden mestbewaring en voor werktuigen met verbrede banden als aanpassing aan vochtige grond. Ook beheersbedrijven kunnen zich dan blijven ontwikkelen, aldus het centrum, dat het een misverstand noemt dat natuurbeheer niet zou kunnen samengaan met moderne landbouw.

R.R.G. Schröder & W.J. van der Weijden: Beheersovereenkomsten: knelpunten en mogelijke oplossingen. 55 bladzijden, 3 foto's, 2 bijlagen (1983). Uitg. Centrum Landbouw en Milieu, Oudegracht 42, 3511 AR Utrecht, 030-322 481. Prijs f 10,- (inclusief porto), te bestellen door storting op giro 4 204 713 van bovenstaand adres, onder vermelding 'beheersovereenkomsten'.

The return of the Sea Eagle

Tot in het begin van deze eeuw was de Zeearend niet zeldzaam op de Britse eilanden, speciaal aan de Schotse en de Ierse kusten. Recentelijk heeft men getracht deze vogels in hun vroegere jachtgebieden uit te zetten door middel van een speciaal uitgewerkt plan op het eiland Rum. John Love, de schrijver van dit boek, woonde sedert 1975 op het eiland en heeft dit project geleid voor de Nature Conservancy Council. Hij heeft trouwens ook veel ervaring met de Zeearenden opgedaan in Noorwegen en de Bondsrepubliek. Kortgeleden heeft hij ook in de USA adviezen gegeven bij de plannen om Amerika's nationale vogel, de Bald Eagle (Amerikaanse Zeearend) te gaan uitzetten.

Zijn boek bevat de biologie van de Zeearend en zijn verwanten in de rest van de wereld. Het verhaalt over het uitsterven van deze soort en de ervaringen van de herintroductie. Dit herinvoering-project is thans in een kritieke situatie gekomen en het is te hopen dat bij de verschijning van dit boek de eerste goede resultaten daarover bekend kunnen worden gemaakt. Een interessant boek dat niet alleen vogelbeschermers zal aanspreken.

John A. Love: The return of the Sea Eagle. 227 bladzijden, 85 foto's, pentekeningen, kaartjes en tabellen van de schrijver, 14 tabellen (1983). Uitg. Oambridge University Press, Cambridge. Prijs £ 15.00.

Vogelwelt Schleswig-Holsteins (Greifvögel)

Met enige vertraging is thans deel 2 van 'Vogelwelt Schleswig-Holsteins' verschenen, dat de stootvogels van Sleeswijk-Holstein uitgebreid behandelt. Deel 1 van R. Berndt & D. Drenckhahn (1974) werd in 'Het Vogeljaar' 21 (5): 488 en 23 (4): 180 vermeld.

In de eerste twee hoofdstukken wordt ingegaan op de vervolging en de bescherming van de stootvogels in dit deel van West-Duitsland en de invloed van de schadelijke stoffen op deze vogels. Het blijkt dat in de ongeveer 200 kraaienvangkooien in Sleeswijk-Holstein vele honderden Bonte Kraaien worden gevangen en gedood hetgeen mede dank zij de intensieve jacht op deze soort in Scandinavië er de oorzaak van is dat deze in ons land beschermde vogelsoort steeds minder gezien wordt.

In totaal worden dertig soorten behandeld, waarbij grafieken, tabellen, kaartjes en foto's de uitgebreide tekst duidelijk illustreren. Niet alleen broedgegevens maar ook jachtgegevens van vroeger worden met grote nauwkeurigheid vermeld. Hieruit blijkt dat het stootvogelbestand in de loop der tijd heel wat verarmd is in dit gebied. Het voorkomen van Zwarte en Rode Wouw, maar ook van de Zeearend in ons buurland verschaft ons interessante aansluitende gegevens. Aan het voedsel en het biotoop is per soort de nodige aandacht besteed.

Volkher Looft & Günther Busche: Vogelwelt Schleswig-Holsteins. Band 2: Greifvögel. 199 bladzijden, 109 tabellen (inclusief aanhangsel), 91 afbeeldingen, 52 zwart-wit en 21 kleurenfoto's (1981). Uitg. Ornithologische Arbeitsgemeinschaft für Schleswig-Holstein e.V. Druk: Karl Wachholtz Verlag, Gänsemarkt 1-3, 2350 Neumünster. Prijs DM. 35.-.

Directory of Western Palearctic Wetlands

Deze inventarisatie van watergebieden (in de wandeling óók in ons land 'wetlands' genoemd) van internationale betekenis in Europa, West-Azië en Noord-Afrika is in de plaats gekomen van de vroegere MAR-lijst, gepubliceerd door de International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN), in de Franse taal Union Internationale pour la Conservation de la Nature et de ses Ressources. Het is een naslagwerk dat niet alleen gebruikt kan worden door de autoriteiten die met de bescherming van 'wetlands', vermeld in de Ramsar Conventie, te maken hebben, maar ook door wetenschappelijke onderzoekers, studenten in de talloze verschillende onderwerpen als door amateur-ornithologen en liefhebbers zowel in als buiten hun eigen land.

Het boek vermeldt meer dan 900 'wetlands' in 44 verschillende landen, terwijl van meer dan 300 gebieden uitgebreidere gegevens en literatuur-verwijzingen zijn opgenomen. De landelijke afdelingen geven een kort overzicht van de 'wetland-situatie' op nationale basis en een kaartje waarop de verschillende gebieden staan aangegeven.

Voor België worden vermeld het Zwin, De Blankaart en de Kalmhoutse Heide (inclusief de Putse Moer en het Stappens Ven).

Voor Nederland Het Zwin, Waddenzee, de Slufter, IJsselmeerkust, Fochteloër Veer, Dwingelose en Kraaiose Heide, Wieden en Weerribben, Zwanaewater, meren langs de kusten van het IJsselmeer, Waterland, Wormer en Jisperveld, Naardermeer, Botshol, wiel bij Haalderen, Kil en uiterwaarden van Hurwenen, gehele Biesbosch, Hollandsch Diep en Haringvliet, Quackjeswater en Breede Water, Oosterschelde, Verdrongen Land van Saeftinghe.

Opvallend is dat bij Italië het Simeto moerasgebied in Oost-Sicilië niet is vermeld!

De inleiding gaat nader in op de bescherming van watervogels en 'wetlands' in verband met de Convention of Wetlands of International Importance, speciaal als watervogel-biotop vermeld in de Ramsar Convention.

Erik Carp: A Directory of Western Palearctic Wetlands. 506 bladzijden, vele overzichtskaartjes. Met voorwoord van G.V.T. Matthews (1980). Prijs \$ 27.50 (exclusief portokosten). Bestellingen richten aan de IUCN, Avenue du Mont-Blanc, 1196 Gland, Zwitserland.

Die Rohrammer

De Rietgors broedt in een biotop met een lage vegetatie. Hun broedterritoria zijn niet zo erg groot en liggen vrij dicht bij elkaar. Daarom is een gebied met tien tot twintig broedparen nog te overzien. Paarvorming, territoriumkeuze en -grootte, nestbouw, paring, bigamie en andere broedbiologische gedragingen kunnen onder deze omstandigheden beter bekeken worden dan bij vele andere soorten. Bovendien vindt de lezer in dit boekje interessante gegevens over de verbreiding en het trekgedrag van de vijftien ondersoorten en de hoogste bereikte leeftijden van deze soort. In het laatste hoofdstuk geeft de auteur tips betreffende nog openstaande vragen en zet daarmee andere onderzoekers aan tot goed opletten. In het bijzonder welkom zijn onderzoekingen over bezettingsdichtheden voor en na de verandering van vochtige gebieden, om de invloed daarvan op de vogelwereld concreet te kunnen vastleggen.

Hans Blümel: Die Rohrammer. 72 bladzijden, 46 afbeeldingen, 15 tabellen. Die Neue Brehm-Bücherei 544 (1982). Uitg. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt. Prijs DM 10,40.

Dieren

In de serie 'Natuurbeheer in Nederland' verscheen deel 2, het door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer samengestelde 'Dieren'. Natuurbeheer is ecosteembeheer, schrijft prof. dr. C.W. Stortenbeker in zijn voorwoord. Alleen bij een goed beheer van het gehele ecosysteem is overleving van soorten duurzaam verzekerd. Waarom dan toch dit boek over het beheer van soorten? Stortenbeker zegt daarover: Omdat men in veel terreinen noodgedwongen op soortenbeheer moet terugvallen, of op zijn minst bij beheer of inrichting van een terrein de milieu-eisen van afzonderlijke soorten moet kennen. Dit deel vat de op dit moment bestaande kennis samen. Het wordt aanbevolen voor beheerders van terreinen, maar het kan ook diensten bewijzen bij projecten van landinrichting en na-

tuurbouw. In feite biedt het allen, die de Nederlandse fauna een betere toekomst wensen, veel interessants. Een dergelijke compilatie van gegevens is elders niet te vinden.

Per soort worden onder meer verspreiding, aantallen, biotop, voedsel, betekenis en bedreiging, beheer, voortplantingsgedrag en dergelijke behandeld. Per soort wordt ook een korte lijst van belangrijkste literatuur vermeld. Blijkbaar werd van de ecoschriften van de Stichting Mondiaal Alternatief geen gebruik gemaakt.

Dat de Havik de Zwarte Specht, het Korhoen of andere prooidieren in hun voortbestaan zou bedreigen wordt tegengesproken. De jacht op de Houtsnip gedurende december-januari geeft de meest noordelijke vogels van deze soort minder gelegenheid zich daar te kunnen handhaven, waar ook in dit boek niet bij stilgestaan wordt. Of het rapen van eieren van de Kokmeeuw (vergunning vereist!) de beste methode is om deze soort te beteugelen moet toch in twijfel worden getrokken. Grootscheepse bestrijdingsacties tegen de Zilvermeeuw bleken geen effect te hebben gehad.

Rijksinstituut voor Natuurbeheer: Dieren. Serie 'Natuurbeheer in Nederland', deel 2, 423 bladzijden, 27 figuren, 16 tabellen, vele zwart-wit foto's (1983). Uitg. Pudoc, Wageningen. Prijs f 60,-.

Lebensraum Wald

Ongeveer de helft van dit boekje bestaat uit een beschrijving van de bodemplanten van het bos met zwart-wit afbeeldingen. Het andere deel behandelt op interessante en indringende wijze de bosgezelschappen en alles dat daarmee te maken heeft. Bovendien worden veertien van de belangrijkste bosgezelschappen beschreven. Het geeft de geïnteresseerde een geheel nieuwe en boeiende kijk op het bos. In de tweede druk zijn de nieuwste onderzoekingen verwerkt.

Heinrich Hofmeister: Lebensraum Wald. Ein weg zum Kennenlernen von Pflanzengesellschaften und ihrer Ökologie. 252 bladzijden, 8 kleurentafels, 375 afbeeldingen, waarvan 15 in kleur. Tweede druk (1983). Uit. Paul Parey, Hamburg/Berlin. Prijs DM 32,-.

Invasie Vlaamse Gaaien

In de afgelopen maand oktober zijn er weer veel trekkende Vlaamse Gaaien in ons land gezien. Gegevens over deze plotselinge enorme toename van het aantal zouden wij graag verzamelen. Daarom verzoeken wij iedereen, die gegevens over de afgelopen invasie van Vlaamse Gaaien op te zenden aan ons redactieadres. Zelfs in Engeland is de invasie niet ongemerkt voorbijgegaan. Op 17 oktober 1983 werden er wel duizend in de omgeving van Lands End gezien en op 19 oktober werd een opvallend aantal van 3000 stuks geteld, die in groepen tot 300 stuks richting west over Plymouth vlogen. Maar ook op 2 oktober werden al honderden exemplaren (Dungness en bij Dover) gezien, die uit zee naar land vlogen.

J.T.